

70-vuotias Risten-Rauna Magga:

Sosiaalivaikuttajalla riittää työsarkkaa

Risten-Rauna Magga syntyi keskosena räntäsateeseen kodassa. Perhe oli jutomatkal- la Enontekiön tuntureilla. Siihen aikaan oli tokka jo pysähtynyt syyslaitumille ja kota oli saatu pystytettyä. Näkkälän Iisko oli kastanut vastasyntyneen vauvan Risten-Raunaksi.

–Kasteeni suoritti aina vanhempi seurakuntalainen. Sen jälkeen pappi vielä vahvisti kasteen. Kastamattoman lapsen kanssa ei saanut liikkua, joten ne kastettiin yleensä heti syntymän jälkeen.

Risten-Rauna sai papin kasteen parin vuoden vanhana. Saamelaisilla lasten nimet kulkevat suvussa. Muun muassa Risten-Raunan äidin sisko oli Risten. Risten-Raumalla on yhdeksän sisarusta. Heitä olisi ollut täysikymmenen, mutta yksi siskoista kuoli evakossa kahdeksan kuukauden ikäisenä.

Perhe rakensi Nunnaseen aluksi pienen talon, joka laajentui aina tilanteen mukaan. Sisaruksista Risten-Raunaa patisteltiin aina koulunpenkille ja niinpä hän lähtikin keskikouluun Muonioon 12-vuoden vanhana.

–Siellä ei ollut asuntoja, vaan koululaisille vuokrattiin asunto yksityisiltä. Olin talvet siellä, jouluna sekä pääsiäisenä pääsin lomille kotiin.

1960-luvulla perhe muutti Angeliin porotokkansa kanssa.

Koulukiusaamista ei pidä sietää

–Kun Muoniassa luettiin saksaa ja Inarissa englantia, en voinut enää kesken vaihtaa keskikoulun käyntiä Inariin. Tämän takia jouduin käydä koulun loppuun Muoniassa, kaukana perheestäni ja saamelaisyhteisöstä.

–Olin ainoa saamelaistyttö siellä keskikoulussa. Olin koulukiusattu, joka vielä tänä päi-

vänäkin suuttuttaa ja vihastuttaa minua. Jouduin muun muassa maksamaan siitä, että saisin kävellä muiden mukana välitunnilla. Annoin heille rahaa ja karkkia, ostin makkaraa, jotta sain olla muiden kanssa edes hetken. En koskaan uskaltanut kertoa kiusaamisesta kotona.

Silloin Risten-Rauna päätti, että jos hänellä on joskus lapsia, niin heidän ei tarvitsisi hävetä ainakaan vaatteitaan.

–Koska silloin ei ollut muita vaatteita, kuin mitä kotona tehtiin. Äiti teki minulle vaatteet. Naapurin emännältä olin saanut mekon, joka oli nätti. Silloin ei ollut työillä vielä pitkiä housuja. Käytiin myös lapinpuukua. En ymmärtänyt, miksi he pilkkasivat vaatteitani ja sitä, etten osannut suomea niin hyvin. Se oli asia, jota en voinut pienenä käsittää.

Risten-Raunan äidinkieli on saamenkieli ja suomen kielelän hän oli oppinut toisena kielellään Nunnasessa.

–Olen monesti miettinyt, miten jaksan tehdä näitä hommia. Ehkä olen juuri tämän koulukiusaamisen takia rautautunut jo silloin.

–Koulukiusaamista ei pitäisi sietää missään. Koulukiusaaminen jättää ikuiset jäljet, joi- ta joutuu kantaa läpi elämän. Kouluissa ei puututa tarpeeksi ajoissa kiusaamiseen. Siihen pitäisi puuttua heti. Ei se saisi olla niin, että lapset joutuvat pelätä koulun menoa ja että siellä on paha olla kiusaamisen takia. Se on tänä päivänä pienienkin koulujen ongelma. Siihen pitää uskaltaa tarttua. Pitää uskaltaa sanoa, että jos kiusataan.

Risten-Rauna myöntää, ettei ollut vaikeaa lähteä opiskelemaan. Hän oli hyvä koulussa, mutta ei hyvä siinä suomalaisessa yhteisössä.

–En osannut valtaisesti peliä.

Kun Risten-Rauna tuli koulun jälkeen takaisin saamelaisyhteisöön, hän ei osannut enää oman yhteisönsä asioita.

–En ollut hyvä heittämään, en tuntenut poronmerkkejä, en vain osannut tehdä kaikkia niitä muut osasivat tehdä. Ja sekin oli taas se ainainen kiusaamisen aihe.

Nainen taisteli paikkansa yhteisössä. Hän teki paljon töitä itsensä kanssa, että uskalsi tunnustaa, että on hyvä josakin muussa kuin esimerkiksi porohommissa.

–Jos mie olisin ikäni kävelly suopunkia kädessä, täällä ei muut tarttisi oikeista suopunkia ollenkaan, vitsailee Risten-Rauna.

Antti, Risten-Raunan vanhin veli kannusti käymään viisi vuotuisen keskikoulun loppuun. Sen jälkeen nuorella naisella oli tarkoitus lähteä lukioon, mutta sairastui tuberkuloosiin, joten lukio jäi. Risten-Rauna makasi vuoden sairaalassa. Sen jälkeen hän kuitenkin kävi emäntäkoulun, kodinhoitajakoulun ja lopuksi lähti vielä Lahteen opiskelemaan kotipalvelunohjajaksi. Lisäksi hän suoritti yliopistossa arvosanoja ja välillä teki töitä ja taas opiskeli.

Paluu pohjoiseen

Risten-Rauna palasi opiskelijan jälkeen etelästä ensin Sodankylän Lähtiin. Hän meni naimisiin Vuotsossa ja pian syntyivät lapset Heikki ja Anne. Lapsenlapsia on nyt kertynyt seitsemän.

–Tulin 1980-luvulla saamelaisvaltuuskunnan sosiaali- ja terveysjaoston sihteeriksi. Minun piti tehdä ensimmäisenä saamelaisten sosiaali- ja terveyspoliittinen ohjelma. Sa-

noin silloin, että eihän tällaista voi tehdä, kun emme tiedä mikä tilanne on. Silloin totesimme, etteivät muun muassa saamenkieliset palvelut toimi ollenkaan. Niistä ei edes puhuttu tuolloin. Mietimme, että olisipa järjestö, joka lähtisi kehittämään ja viemään eteenpäin saamelaisten sosiaalisia asioita. Olin taas kerran esittelemässä saamelaisten tarpeita ja olin silloin helsinkiläisessä järjestössä töissä. Minulta kysyttiin, miksi teillä ei ole omaa järjestöä. Sanoin, etten osaa tehdä sääntöjä. Sitten teimme porukalla säännöt ja Raha-automaattiyhdistys rahoitti ensimmäisen vuoden, ettei pääsimme liikkeelle järjestöme kanssa. Siitä sitten Sámí Soster Ry lähti liikkeelle ja on ollut 18 vuotta kehittämässä sosiaalipalveluja saamelaisalueella.

–SámíSoster Ry on yksi minun ”lapsista”. Olen tehnyt sen eteen hurjasti töitä. Meillä on tällä hetkellä 14 työntekijää.

Saamelaisvanhuksia vaivaa yksinäisyys

Sosiaalivaikuttaja Magga sanoo, että saamelaisalueella on muun alueen tavoin yksinäisiä vanhuksia.

–Meidän kulttuuri on muuttunut. Kylästylykulttuuri on huomattavasti vähentynyt. Liikenneyhdykset ovat huonontuneet. Palvelut on viety kirkonkyltiin. Vanhuksia on paljon yksin suurissa taloissaan.

Maggan mielestä Inarin kirkonkylälle tarvittaisiin myös palveluasumista ikääntyville.

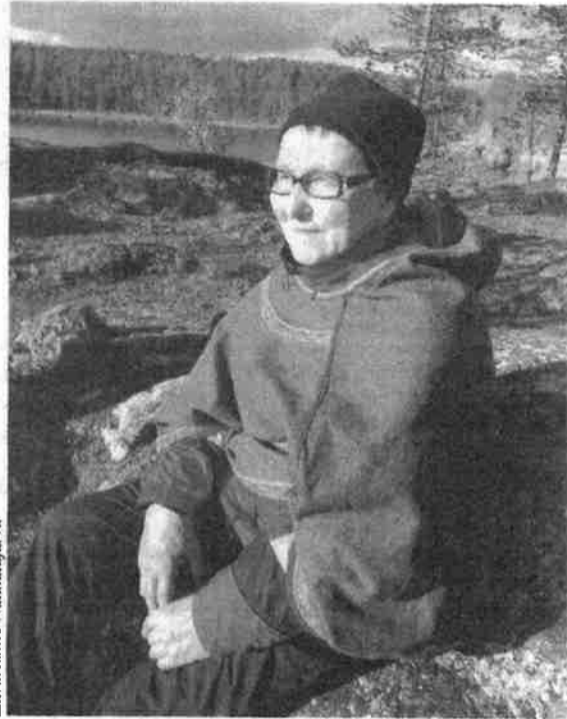
–Ettei kaikkien vanhusten tarvitsisi lähteä Ivaloon. Koltila on myös samanlainen tilanne. Aspa-säätiö teki palveluasuntoja Sevettijärvelle ja ne ovat kaikki tällä hetkellä täynnä. Koltilakulttuurin kannalta on tuhoisaa, jos kulttuurin vanhat osaajat joutuvat pois yhteisöstä. Se ei silloin luonnollisesti siirry. SámíSoster Ry haluaisi vaikuttaa myös tähän asiaan, mutta se ei ole mahdollista, koska se on kunnan lakisäätöistä toimintaa.

–Ihmisten pitäisi alkaa herättämään eloon kylästylykulttuuria.

Halutaan olla saamelaisia

Magga on aina ollut innostunut politiikasta. Hän oli aktiivinen ammatti- ja paikallisyhdistyksissä. Lisäksi hän toimi Saamelaisvaltuuskunnassa ja 16 vuotta saamelaiskäräjillä. Kun Risten-Raunalla kysyttiin päivän polttavasta aiheesta, kuka on saamelainen. Hän vastaa:

–Mehän kyllä tiedämme kuka on saamelainen. Sitä ei

Risten-Rauna Magga sai vuonna 2012 sosiaalineuvoston, jonka myöntää Suomen tasavallan presidentti.

tarvitse paperinpalalla todistaa kenellekkään. Paperinpala ei tee saamelaista. Saamelaiseksi tekee ”sydän” eli mihin olet kasvanut. Olet saamelaisyhteisön jäsen ja siinä kasvanut. Ei saamelaiseksi voi julistautua, että ”nyt minä alan saamelaiseksi!” Sitten julistautuja opettelee saamenkielen ja laittaa lapintakin päälle. Vaikka 1000 vuoden takaa olisi joku esi-isä ollut saamelainen, se ei muuta tätä päivää. Me olemme aina tienneet ketkä ovat saamelaisia. Siihen on synnyttävä ja kasvettava kulttuurin sisällä.

–Kun mietin omaa nuoruuttani Enontekiölle. Me olimme aina niitä mätö-lappalaisia. Selaisiksi ne meitä nimitivät. Ja ne samat henkilöt haluavat olla nyt mätö-saamelaisia. Mietin, miten ne nyt haluavat näkisi mätö-saamelaisiksi?

Magga ei näe taustalla muuta kuin sen, että ILO-sopimus ratifioidaan ja saamelaisiksi haluavat luulevat, että maat sen myötä jaetaan saamelaisille. Moni haluaa myös saamelaisiksi siinä uskossa, että saamelaiset saavat jotain rahaa.

–Heittäisivät jo höpöä! Ne ovat nyt niin väärin asioiden perässä. Oletetaan, että nyt jaetaan maita joillekin, samalla joiltakin otetaan maita pois.

–Saamelaisia ei ole pidetty yhteiskunnassa ennen minään. Perustuslaissa kun meidän viimeinkin hyväksyttiin alkuperäiskansaksi ja vahvistettiin kielellisiä oikeuksia, niin sen jälkeen alkoi eripura. Joidenkin mielestä meitä ei olisi

saanut mitenkään hyväksyä samanarvoisiksi kuin muita. Siitä tässä on perimmäinen kysymys.

Risten-Rauna Magga ei olisi koskaan uskonut, että tulee tällainen päivä, että kaikki haluavat olla saamelaisia.

Saamelaiskäräjiltä odotetaan avoimuutta

Magga sanoo, että saamelaiskäräjiltä hän on kaivannut sitä, että poliitikot ja päättäjät ottaisivat yhteyttä saamelaisyhteisöön.

–Yhteydenpitoa ei enää ole. Saamelaiskäräjät eivät pidä yhteyttä saamelaisiin, eikä saamelaisyhteisöön.

Toinen asia, johon entinen saamelaiskäräjien jäsen Magga toivoo parannusta on, että saamelaisia ei jaoteltaisi kuntien mukaan.

–Tämä on minusta tullut liian voimakkaasti esille. Ennen ei laskettu, onko minkä kielinen tai kuntalainen. Pitää muistaa, että saamelaiskäräjien edustajat ovat saamen kansan edustajia, eivät kuntalaisten, eikä kieliryhmien; vaan saamelaisien. Yhteys saamenkansaan pitää palauttaa ja parantaa. Ei voi olla niin, että käräjät toimii vain pyöreässä huoneessa ja asioista kirjoitetaan vain nettiin. Olkaa yhteydessä jo asioiden valmisteluaiheissa saamenkansaan.

Risten-Rauna Magga kutuu kaikki ystävät ja tuttavat lämpimästi tervetulleiksi juhlimaan merkkipäiväänsä Lassen Kodalle Inariin perjantaina 9. lokakuuta kello 15 alkaen.

Inga-Briitta Magga

Risten-Rauna Magga nauttii siitä, kun saa puuhata lastenlapsien kanssa muun muassa luonnossa retkeillen ja marjastaen. Kuvassa oikealta lukien Saranne, Britt-Inga, Nils-Ailu, Iisko-Henrikin kantorepussa Ann-Elle ja keskellä itse Risten-Rauna.